

A modern mitológiák szemiotikájához¹

A mítoszok néhány közös sajátossága

A modern mítoszok elemzéséhez először is néhány, a mítoszokra általában jellemző sajátosságot érdemes sorra venni.

1. *A mítosz az adott valóság világától különböző, abból kiemelő Másik világot teremt, és azt az adott világ valóságára hatónak feltételezi* (ilyen például az olümposzi istenek világa, akiket az antik kor polgárai sokáig saját életüket, világukat meghatározó, befolyásoló erőknek tekintettek; de ilyen például a bankok modern mitológiája is, amelyben egyfelől feltételeznek egy világ feletti uralmat biztosító, a hétköznapi ember világától elkülönülő, annak szerkezetétől különböző túlhatalmat, tehát valóban egy „Másik világot”, amelynek az antik istenekhez hasonló erős befolyása van a mindennapokra). A mítosz éppen azáltal, hogy konkrét tér és idő felettivé válik – teszi érvényesíthetővé a maga törvényeit saját helyén és idején kívül is.
2. *A mítosz gyakran ellentétpárt képező végletek pólusai között, azokat összekötve képez világot* (az olümposzi istenek világával szemben áll a ktonikus isteneké; más vonatkozásban az előző világkorszak isteneié; de megint más vonatkozásban az embereké is: halandók versus halhatatlanok; a bankok világa a bankok köré épített mítoszokban ugyancsak szemben áll az „emberekével”; egyoldalú profitszempontjaik a humanisztikus értékekkel, s megjelenhet e mítoszokban akár a banktőke és a termelőtőke közötti ellentét is). Ugyanakkor jellemző a pólusok, végletek egymásra vetítése, ambivalenciák érzékeltetése (például a szuperférfi Héraklész vagy Akhilleusz női ruhába bújtatása, női tevékenységekre késztetése – egy-egy alapvetően patriarchális mítosz elemeként; vagy egyes banktőkések jótékony mecénásként való megjelentetése a modern mítosz – prokapitalista oldalának -- építésében).
3. *A mítosz világa egyszerre egységes és konfliktuózus*: (az antik istenek a fenti ellentétpárokban egyetlen egységet képeznek, de közben egymással is számos konfliktusba kerülnek, s a mitológia számos mozzanata éppen a végletek egymásba való átmenetéről szól, a halandók halhatatlanná válása, az előző korszak legyőzött hatalmasainak kitörése leigázottságukból stb. mint

1 Az alábbi írás jelentős mértékben épít a szerzőknek a „A modern mitológiák elemzésének kérdései” címmel a *Replika* 80. számában megjelent írására (*Kapitány és Kapitány*, 2013), (amely bekerült a szerzők „A mindennapi élet jelrendszerei” c. tanulmánygyűjteményébe is (*Kapitány és Kapitány*, 2014), illetve a *Kultúra és Közösség* 2000/4-2001/1 számában közölt „Modern mitológiák” c. tanulmányukra (*Kapitány és Kapitány*, 2000/2001).

ahogy a bankok globális világuuralmának mítoszához is hozzátartozik egyfelől a bankok egymás közti versenye, másfelől például e mítosz részei a bankok ellen küzdők, például az antiglobalizációs mozgalmak aktivistái is). A mítoszok gyakran éppen e tulajdonságuknak köszönhetően segítenek a kognitív disszonanciák feloldásában is.

4. *A mítoszokban a Jó és Rossz ideáltípusai jelennek meg, a mítoszok mindig részt vesznek a morális világrend építésében* (még akkor is, amikor közvetlenül nem emberi etikai alaphelyzetekről van bennük szó, például kozmogóniai mítoszok: ám ezen kozmogóniai mítoszokat is, minthogy a világ rendjéről szólnak, áthatják azok a szempontok is, amelyek az ember etikai cselekvésének is támpontjai). (Az antik mítoszok között vannak olyanok is, amelyek eleve Jó és Rossz között polarizálnak, például Ormuzd és Ahrimán mítoszában, de a görög mitológiában is sok esetben azért kell a hősöknek szembezállni egyes szörnyetegekkel, mert azok a Rossz képviselői; s olyan figurák is, mint Szisziphosz, Tantalosz, a Danaidák, stb. azért bűnhődnek, mert a Rossz oldalára kerültek. Modern példánk esetében a bank-mítoszban a bankok gyakran sátáni erőként jelennek meg).
5. *A mítosz sajátossága egyfelől a tiszta érthetőség és másfelől a titokzatosság, misztikum, a transzcendencia egyszerűre jelenvalósága: az első a saját világgal való kapcsolathoz járul hozzá, a többi a „Másik világ” másságának adja tartalmát.*
6. *A mítosz mindezen eszközök együttes alkalmazásával megnöveli a benne ábrázolt jelenségek jelentőségét, s a benne létrejövő mitikus valóságot a minden-napi lét, az emberlépték fölé emeli.*
7. *A mitikus erők többnyire megszemélyesítettek* (vagy konkrét, megnevezhető módon: Zeusz, Dionüszosz, Perszeusz; Fuggerek, Rotschildok, Rockefellerek), vagy a bennük ható emberfeletti erők aktív szubjektumokként való bemutatásával (ahogy például a tenger ellenségessége megszemélyesítődik a Laokoónékra támadó kígyókban vagy a Kharübdisz örvényében; vagy ahogy a modern mítoszban a bonyolult gazdasági mozgások megszemélyesítődnek egy feltételezett legfelső, mindent mozgató bankár csoport vagy titkos társaság képzetében), s végül is így kap „arcot” például egy város vagy egy kultúra is (így lesz például egy város a Tengerek Királynője, a Hűséges Város, vagy Minden Városok Anyja; így személyesíti meg Anglia „szellemét”: John Bull, az Egyesült Államokét: Uncle Sam, stb.)
8. *A megszemélyesítés lehetővé teszi az emberfölöttivel való azonosulást, ami feltétlenül kell ahhoz, hogy a mitikus világ kapcsolata létrejöjjön a saját világgal (a mitikusban a nem-azonosság és azonoság ezen kettőssége mindig jelen van). A mítoszban az emberek igen gyakran valamilyen értelemben*

felemelkednek az emberfelettibe; a helyek (a mítoszokhoz kapcsolódó „szent helyek”) az isteni szférával való érintkezési pontok. A mítoszokban a „másik világ” egyszerre idegen, - és mert gyakran (a mindennapinál) nagyobb hatalom képzetű is társulnak hozzá, tehát idegen és hatalmas, - ugyanakkor, az emberivel, az életvilággal való összekapcsolódása folytán tartalmazza az azonosulás elemeit is: a mítoszban éppen az idegennel és hatalmassal való ilyen azonosulás válik lehetségessé.²

9. *A mítoszok mindig történetek keretében formálódnak, és fontos elemük az aktorok aktív cselekvése.* A mitikus személyeknek, jelenségeknek, koroknak saját „világuk” van, de ehhez nem kapcsolódik feltétlenül történet; mítoszból azonban csak akkor beszélhetünk, ha a „mitikus” valamilyen történet keretében nyilvánul meg. Ez a történet az – Nietzsche úgy fogalmaz, hogy a mítosz a történeteket is cselekvésként, alanyi aktivitásként ábrázolja –, ami a mítosz elemeit kiemeli a téri-idői meghatározottságból, és az általános emberi, az „örök” képzetével ruházza fel őket.
10. *A mítoszok mindig kapcsolatba hozhatók az őket fenntartók identitásával, a mindennapi életben is eleven érzelmek, indulatok fűződnek hozzájuk.*

Mindezek együtt jellemzik a mítoszokat, tehát e sajátosságok egyikének vagy másikának jelenléte még nem elegendő kritérium.

A mítoszok funkciói³

A különböző mítosz-elméletek megkülönböztetik a mítoszok

- a) világgép-adó illetve világgép-közvetítő;
- b) világgép-megerősítő, -visszaigazoló, illetve -megújító;
- c) társadalom-összetartó;
- d) csoport-összetartó;
- e) hatalom-legitimáló;⁴f) individuálpszichológiai megerősítő funkcióit.

A mítoszok keletkezésének forrásairól

A mítoszok keletkezésében szerepet játszanak, tehát könnyen mitologizálódhatnak:

- feloldatlan ellentmondások
- különböző világok érintkezése
- határelmosódások
- megmagyarázatlan okok

² Ami a másik oldalról az azonosuló érzelmek „elidegenítését”, az idegen és hatalmas jelenségek világába való áttolását is jelenti.

³ Lásd minderről például: Tokarev, Sz. A. – Meletyinszkij, Je. M.: Mitológia. (In: Tokarev, Sz. A. et al., 1988), Meletyinszkij, 1985; Kirk, 1993; Voigt, 2004; Hoppál, 2014.

⁴ A hatalom-legitimáló funkció kétféleképpen is érvényesülhet: van, amikor a hatalom eleve erre szán, más esetekben ily módon használ fel egy-egy mítoszt.

- titkos mozzanatok
- kezdőpontok, keletkezések (és olyan korszakok, amelyekhez egy hosszan tartó paradigma indulása kapcsolható)
- csúcspontok, fénykorok
- illetve olyan (nosztalgiával illelhető) korok, amelyekben később hiányzó mozzanatok még utoljára jelen voltak

A mítoszok gyakori tárgyai:

- a civilizáció építkezésének fordulatai
- válsághelyzetek
- ellentétes erők harca
- a hatalom és gazdagság szimbólumai
- archetipikus emberi szituációk

A mítoszok gyakran épülnek egymásra, egymáshoz. Gyakran kultuszok, rítusok, szent (a profántól megkülönböztetett) terek és időkezelések kapcsolódnak hozzájuk.

Az egyes mítoszok összetett mitológiát alkotnak, az egyes mitológiák pedig olykor más mitológiákkal is viszonyba kerülnek, s így olyan metarendszerek keletkeznek, amelyekre tekintettel már az antikvitásban is többes számban: „görög mitológiák”-ról lehet beszélni. (Például az egymás mellett élő olümposzi istenek és népi istenek mitológiája két külön mitológiai rendszerként /is/ értelmezhető, de plurálissá teszi a görögség mítoszvilágát az is, hogy a különböző népcsoportok egymástól különböző, bár egymásba kapcsolódó mitológiai rendszereket alakítottak ki. Ugyanígy beszélhetünk ma modern mitológiákról, hiszen az érintkezések ellenére külön mitológiává építkezik a pénz, siker, hatalom mítoszvilága, a művészetek mitológiái, az egészségvédelem körül kiépülő mitológia, az egyes nemzetek, egyes vallási közösségek, egyes szubkultúrák mitológiái, stb.)

A mai mítoszok fajtái

Korábban mítosznak nem nevezhető jelenségek mítosszá emelkedhetnek, szerveződhetnek, de mítoszok ki is üresedhetnek, elveszthetik mítosz-voltukat. A mai (ma mítoszként életben lévő) mítoszok nem feltétlenül modern mítoszok. Egy mai mítosz lehet:

1. Változatlanul továbbélő ősi mítosz (például Káin és Ábel, vagy az Özönvíz ma is közismertnek tekinthető története);
2. Módosult formában továbbélő ősi mítosz (valamilyen mértékig szinte minden továbbélő ősi mítosz módosul az idők folyamán: az Özönvízről például korábban mint az egész Földet elöntő áradásról beszéltek, ma gyakran a Földközi és/vagy a Fekete tenger körzetében bekövetkezett katasztrófaaként

elemzik; ez már – minthogy a modern tudomány tanúságát hívja segítségül – egy modernizált mítosznak tekinthető);

3. Régebbi mítoszok új formát öltő megfelelői (például az UFO-beszámolókat nagyon gyakran igen hasonlókat a korábbi századok angyal-látomásaihoz); ezek már egyértelműen modern mítoszok, amelyek számos tekintetben rokonok a korábbi mítoszokkal;
4. Teljesen új keletkezésű modern mítoszok (bár többé-kevésbé ezek párhuzamait is többnyire meg lehet találni az ősi mítoszokban). Sajátosak az antimodern mítoszok, amelyek a modernitásra adott válaszként keletkeztek. (Ezeket, -- például a New Age mitológiát, a Zöld mitológiát, stb. – bár sok premodern mitológiai elemet elevenítenek fel, alapjában véve szintén modern mítoszoknak kell tekintenünk, hiszen a modernitás kihívásaira adnak lényegileg új, tagadó válaszokat).

Mint említettük, a mítoszok alakulásuk története során elveszthetik mítoszvoltukat. A középkori keresztény világkép monoteizmusa (miközben mindazt, ami a mítoszokat jellemzi, beépíti) nem egyeztethető össze a mítoszok ambivalenciájával (az ehhez közelítő manicheizmus eretnekséget képvisel), és az egyetlen mindenható Isten képzete az emberfölöttivel való azonosulástól is eltávolít. (Persze Isten emberré-válása egyfelől, az üdvözülés lehetősége másfelől nyitva hagyja az ide-oda áramlás lehetőségét az emberek világa és a transzcendencia között, de a világkép hierarchiája ennek lehetőségeit mindenképpen korlátozza. Az „unio mystica” ugyan ebből is meghagy valamit, de a misztikusok is mindig az eretnekség szélén táncoltak). A keresztény világképben az egyetlen nagy mitikus eseménysoron, Krisztus történetén kívül legendák lépnek a mítoszok helyére: ezekben is vannak több vonatkozásban a mítoszképződésre hasonló elemek, de a hősök (a szentek) nem világerők, hanem az isteni rend alárendelt elemei, (miként a mégoly hatalmas – démoni, sátáni – ellenerők is). A keresztény világkép győzelmének és az ezzel járó (a fenti értelemben vett) elmítosztalanításnak szülte az európai varázsmese, amelyben a klasszikus mítoszok erői és aktorai az egyetlen Isten uralta világrend részerőiként működnek, a szűzsék ezt a világrendet igazolják vissza. A modern korról bekövetkezett deszakralizáció újra utat nyitott a valódi mitizálódás felé, (ezért jogos modern mitológiákról beszélni), de azért csínján érdemes bánni a fogalommal, amely a köznapi szóhasználatban meglehetősen inflálódott. A tabloidizáció korának hősei körül valójában nem mítoszok, hanem legendák képződnek, egy, a kereszténység hierarchizált és rögzített rendjéhez hasonló világképben, ahol Isten helyén a (világ) siker kvázi-közvélemény áll.

A mítoszelemzés szempontjai

Amikor mai mítoszokat elemzünk az alábbi szempontokat mindenképpen érdemes szem előtt tartanunk:

1. Mindenképpen be kell ágyazni az elemzett mítoszt a történelembe, mint fent említettük, meghatározva keletkezési körülményeit, előzményeit, ráépülését korábbi mozzanatokra, illetve alakulását, változásait a történelem során.
2. Vizsgálni kell a mítosz felépülésének, logikájának sajátosságait.
3. El kell különíteni (ha vannak ilyenek) alfajait, változatait, illetve meghatározni, ha ő része egy nagyobb mitológiai egységnek; illetve azt, hogy hogyan kapcsolódik más mítoszokhoz, stb.
4. Elemekre kell bontani, meghatározni összetevőit, motívumait, a benne megjelenő szimbólumokat.
5. Fel kell tárnani, ha van, sajátos nyelvét, jelrendszerét, szemiotikáját.
6. Regisztrálni, értelmezni kell a hozzá esetleg kapcsolódó rítusokat, szent helyeket, időkezelési sajátosságokat.
7. El kell különíteni a mítoszhoz kapcsolódó különböző szociológiai csoportoknak az adott mítoszhoz fűződő viszonyát.

Mindezek jegyében mítoszelemző workshopjaink, szemináriumaink során⁵ mi az alábbi szempontrendszer alakítottuk ki:

1. A mítosz besorolásához:

a. Mítosz-e? Modern mítosz-e?

1. Először is meg kell állapítani, hogy valóban mítosz-e az, amit elemzünk? (Elhatárolandó a hiedelmektől, a kultuszoktól, a meséktől, mondáktól, legendáktól, az ideológiák által létrehozott, de valódi mítosszá nem váló szellemi konstrukcióktól, a sikeres műalkotások létrehozta „világok” esztétikai közegétől).
2. Meg kell állapítani azt is, hogy modern mítoszból van-e szó (hiszen mint említettük, mai mítoszok is lehetnek ősi mítoszok továbbélései).

⁵ A közös munkát értékes szempontokkal gazdagították e folyamat során Béres-Deák Rita, Csákvári József, Csige Ibolya, Fiáth Titanilla, Hadik Andrea, Hajdu Gabriella, Hajnal László Endre, Krekó Péter, Kurtán Eszter, Malinák Judit, Szász Antónia, Szathmáry Botond, Tarr Bence, Tarr Dániel.

b. Csoportosítási szempontok:

1. Kapcsolatban van-e az adott mítosz a transzcendenciával, vagy sem? (Transzcendens mítoszok -- nem-transzcendens mítoszok)
2. A mítosz kozmikus vagy földi léptékű? (Kozmikus mítoszok -- földi mítoszok)
3. A mítosz azonosuláson alapul-e vagy különbözően (azonosuló és elkerülő mítoszok). (A mai mítoszok közül a Szépség mítosza vagy a Nemzet-mítosz például azonosuláson alapszik, a Szervedéssel, Halállal kapcsolatos mítoszok pedig elkerülő mítoszok).
4. (Az előzővel rokon megközelítés): A mítosz „másvilág” barátságos-e, vagy ellenséges? (Nem teljesen azonos az előző szemponttal, mert egy barátságos világhoz is lehet például elkerülő attitűddel viszonyulni – például egy másik bolygó édeni világába került ember kínzó honvágya jegyében – és fordítva: a sátánista mítosz például egy, az emberiség szempontjából ellenséges jegyekkel ellátott világhoz viszonyul azonosuló módon).
5. A „másvilág” fejlettebb-e a mienknél, vagy fejletlenebb? (Utópikus mítoszok – konkviztádor – mítoszok, gyarmatosítók mítoszai).
6. A mítoszban a „másvilág” aktív-e az emberekkel szemben, vagy az emberek közelítik ezt a „másvilágot”? (Alien-centrikus mítosz -- homocentrikus mítosz).
7. Besorolható-e az adott mítosz
 - etiologikus (eredet)
 - kozmogonikus
 - kultúra-keletkezési
 - esztatologikus
 - újjászületésivagy más, az ősi és klasszikus mítosz-típusokkal megfeleltethető mítosz-típusba?

2. A mítosz forrásaira, születésére, alakulására vonatkozó szempontok:

1. Van-e meghatározható történeti eredete (előzményei, előformái)? Hogyan utal a történelemre? A történeti hogyan épül be a maiba, a mai hogyan van jelen a régiben?
2. Mi van a természetében, ami alkalmassá teszi a mitologizálódásra? (Például: ismeretlen határvidéken mozog, élet végső kérdéseit érinti, több irányzat vagy tömegmozgalom ősfarmája, stb.)
3. Ha valamivel szemben fogalmazódik meg, mivel szemben?
4. Van-e meghatározható személy, akitől származik? (Ha igen, akkor meghatározandó az adott személy jelentősége a mítosz kialakulásában).

5. A mítosz spontán keletkezésű vagy mesterségesen, "felülről" hozták létre?
6. Ha mesterségesen hozták létre: hatalmi-politikai eredetű (és a tömegkommunikáció csak közvetíti) vagy a tömegkommunikáció saját világából származik?
7. A mítosz forrása (és fő terjedési terepe) a magaskultúra vagy a tömegkultúra?
8. A (világ)centrumokban született, vagy a periférián? (Elsősorban melyik közegben hat?).
9. Jelen állapotában széles körben elterjedt, vagy zárvány formájában létezik?
10. Ha széles közegben, több kultúrában hat, akkor hogyan jelenik meg ugyanaz a mítosz a különböző kultúrákban, (illetve kultúráközi szinten)?
11. Meghatározható-e azok a csoportok, amelyek részt vesznek a mítosz építésében, fenntartásában (ha igen, melyek ezek)?
12. Mi a mítosz híveinek, és mi ellenfeleinek szerepe a mítosz fenntartásában? (Pozitív és negatív mítosz, ellenmítosz)
13. Van-e meghatározható személy, akitől a mítosz, a mitizálás esetleges leleplezése származik?
14. Kimutatható-e a mítosz alakulásában üzleti beavatkozások hatása?
15. Kimutatható-e a mítosz alakulásában ideológiai beavatkozások hatása?
16. Ha a mítosz művészeti alkotásból nő ki, hogyan hat egymásra a Szereplők, a Mű és a Szerző (például: Mona Lisa, a Titokzatos Nő és Misztikus Éteri Mosoly; a Gioconda-portré és a benne megtestesülő Művészet; valamint Leonardo da Vinci, és a benne megtestesülő Reneszánsz Ember) mítosza?
17. Vannak-e a mítosz alakulásának történetében paradigmák és paradigma-váltások?⁶

6 Kellőképpen hosszú életű mítoszoknál ez igencsak valószínűsíthető. A műhelymunka során egyébként konkrétan a tudomány mítoszával kapcsolatban merült fel, hogy ha a Tudományé egy jellegzetes modernkori mítosz, és a tudományok paradigmái vannak, vannak-e paradigmái más mítoszoknak is?

3. Melyek a mítosz strukturális sajátosságai?

a. A mítosz felépülése, alapszerkezete, beágyazódása

1. A vizsgált mítosz esetében az egymástól független elemek hogyan állnak össze mítosszá?
2. Hogyan gazdálkodik más mítoszok anyagával? (Épít-e más mítoszokra? Ha igen, milyen korábbi mítoszelemeket használ fel -- például a görög-római, germán, hun-magyar, zsidó, keresztény, buddhista, stb. mitológia elemeit, a középkori-lovagi mondakör vagy a népmesék toposzait --, és hogyan alkalmazza ezeket? Milyen kortárs mítoszok elemeit használja?)
3. Milyen alrendszerai, almítoszai vannak? Mit érdemes önálló mítoszként, mit alrendszerként elemezni?
4. Milyen kapcsolatai vannak a vizsgált mítosznak más mítoszokkal?
5. A vizsgált mítosz milyen szélesebb mítoszba vagy mitológiába kapcsolódik?

b. A mítosz elemei:

1. Hogyan lép be a világba az adott mítoszban az ember?
2. A mítosz hősei és antihősei.
3. Férfi és női elemek a mítoszban.
4. Az ember és a környezet az adott mítoszban
5. A Jó és Rossz az adott mítoszban.
6. A Múlt és a Jövő szerepe az adott mítoszban
7. A mítoszban megjelenő

archetípusok⁷emberi tulajdonságok

alapértékek

viszonyok

életfordulók

alapkonzfliktusok

ellentétek (két ellentétes erő vagy egy dolog két oldala)

fontos tárgyak, jelenségek

és mindezek szimbolikus jelentései;

8. A mítosz alapszimbólumai

9. Hogyan kezeli az adott mítosz a halált (ha van szerepe a mítoszban)?

10. Mi a lélek szerepe (ha van szerepe a mítoszban)?

11. Az adott mítoszcímre jellemző sajátos tér és idő jellemzése.

12. Ugrások és folytonosságok az adott mítoszban.

⁷ Hogy egy talán kevésbé szemmel látható, de annál egyértelműbb archetípusra utaljunk: ilyen a "labirintus"- archetípus legújabb megjelenése az Internet formájában. (Az Internet mítoszában több más ősi mítosz-elem is kimutatható "az Internet megoldja az igazi demokráciát" megváltás-mítosztól a nagy hatalmakkal elbánó magányos törvényen kívüliek toposzán át (hackerek), az "összeomlás" eszkatologikus víziójáig.)

13. A mítosz új, korábbi mítoszokból ismeretlen elemei, (amilyen például a huszadik század második felének sugárzás-fóbiája); (és ezeknek mi felel meg a régi mítoszokban?)

4. A mítosz nyelvi, jelhasználati sajátosságai:

1. Van-e a mítosza jellemző sajátos nyelv?⁸2. A mítoszt használói valóságként virtuális valóságként valóságmagyarázatként, a valóság szimbolikus tükrözőjeként „olvassák”-e?
3. Milyen mértékben szerepelnek benne jelképes és nem-jelképes tartalmak?
4. Kimutatható-e jelképeiben „többjelentésűség”? (Ha igen, milyen olvasatok lehetségesek?)⁹5. Testi-fizikai és lelki-morális jelentések.
6. Jelképeiben hogyan ötvöződnek össze a „jelölt”, a „jelölő” és a jelhasználó közösség sajátosságai?

5. Milyen funkciói vannak az adott kultúrában az adott mítosznak?

Ez nyitott kérdés, de néhány lehetséges funkciót felsoroltunk fentebb a II. pontban.

8 Sajátos fejlemény, amikor egy új jelhordozó köré szerveződnek mítoszok, mint például a televízió esetében. A televízió egyszerre tárgya a mítoszképzésnek (amennyiben maga is egy mitikus „másvilágga” válik), s ugyanakkor termeli és közvetíti is különböző mítoszok és legendák sokaságát. (E természete új jelenség a mítoszok történetében – de éppen ezért érdemes megvizsgálni, hogy mi felelhetett meg neki a korábbi időkben. Az is új vonása, hogy benne a hősök közvetlenül láthatóvá válnak – bár erről is elmondható, hogy valamilyen formában mindig is jelen volt a törekvés a mítoszok és legendák hőseinek megjelenítésére). Maga a televízió azért különösen alkalmas a mitizálódásra, mert a) *világszerű* (mindenki feltételezi, hogy a való világot közvetíti, s ugyanakkor mégsem tekinthető azonosnak a való világgal: a valóságos világból, mint nyersanyagból végül is virtuális valóságot épít); b) *világszerűségének megfelelően saját felépülési törvényei vannak* (műsorrend); c) mitikusá teszi az, hogy *mítoszok sokaságát „szüli”*; d) *a vágyak és a példák (ideák) a valóságnál sokkal nagyobb hangsúlyt kapnak benne*; e) a mitikus jelleget fokozza a *képek folytonos áramlása*; és f) az, hogy *testetlen formában, sugárzással terjed, stb.* g) *ritusok kapcsolódnak hozzá*, (egyes műsортípusai is ritualizálódnak, de eleve ritusok kötődnek a televíziózásához is); h) olykor *mágikus erőt* tulajdonítanak neki; i) *érinti a tabukat* (megjeleníti őket, – meztelenség, szex, gyilkosság, stb. – de ügyel arra, hogy a tabusértés sohase borítsa fel a világszereplőt). Stb. Többen felvetették, hogy a televízió mítoszáinak sajátossága a klasszikus mítoszokkal szemben, hogy nem transzcendens jellegű, ám ezt is lehet úgy értelmezni, hogy a televízió bizonyos értelemben a (közvetlenebbül) transzcendens világok helyére lép.

9 Ezek az olvasatok többnyire értékrendszerei vagy ideológiai megalapozásuktól függenek: a Női Szépség modern mítoszáinak például van olyan olvasata, amely szerint ez a női öntudat kifejeződése; létezik olyan olvasata is, amely szerint a Női Szépség mítoszáét éppen hogy a férfifarsadalom hozza létre, a nők elnyomásának kompenzálására és/vagy a nők élvezeti tárgyává változtatása érdekében. Úgy hisszük, ilyen esetekben akkor járunk legközelebb az igazsághoz, ha azt állítjuk, hogy ezek az ellentétes szándékok együtt alakítják ki az adott mítoszt: a mítoszoknak az ideológiákkal szemben az is sajátosságuk, hogy különböző, egymással ütköző világértelmezések számára közös „másvilágot” teremtenek.

6. A mítosz kiterjedése, érvényességi határai:

1. A mítosz kilép-e saját világából, behatol-e a mindennapokba? Ha igen, hogyan?
2. Világalakító hatása miben ragadható meg?
3. Épül-e rá valamilyen (pozitív vagy negatív) utópia?
4. Kapcsolódnak-e hozzá kollektív rítusok? (Ha igen, milyenek?)¹⁰
5. Kapcsolódnak-e hozzá egyéni rítusok? (Ha igen, milyenek?)

10 A rítusokkal – és a következő pontban szereplő “szent helyekkel” kapcsolatban mindig el szokták mondani azt is, hogy azok nem csak kapcsolódnak mítoszokhoz, de forrásai is lehetnek mítoszoknak. Ez is fontos elemzési szempont: megvizsgálni, hogy egy-egy modern mítosz visszavezethető-e ilyen forrásokra.

A rítuselemzéshez szintén létrejött egy (ugyancsak tovább bővíthető) szempontrendszer.

Természetesen alapvető fontosságú a rítus minél pontosabb és aprólékosabb leírása. Ezen belül meghatározandó:

1. a rítus gyakorlásának pontos *helye* (országban, városban, városrészben, utcán, épületen, helyiségen belül);
2. *időpontja* (napszak, hét illetve hónap mely napja, évszak);
3. *időtartama*;
4. az *ismétlődés sűrűsége, gyakorisága*;
5. a *részvevők jellemzői* (nem, életkor, társadalmi státusz, egyéb jellemzők: vallás, pártállás, “fan”-clubhoz tartozás, stb.)
6. a *részvevők száma, mennyisége*;
7. a *részvevők elhelyezkedése* a rítus során;
8. *mozgások, mozgásirányok*;
9. a *részvevők akciói* (részletesen);
10. a *tárgyi környezet* (szerepe a rítusban);
11. “szent” és *tabu elemek*;
12. a *rítus alapjául szolgáló mitológia* és az adott rítus kapcsolata;
13. a *rítus története*;
14. a *rítus hagyományai*; (illetve: milyen – nemzeti, helyi, adott közösségre jellemző – hagyományhoz kötődik);
15. a *rítus elterjedtsége, kapcsolódásai* (az adott helyen, közösségen kívül hol van még ilyen, vagy ehhez hasonló);
16. a *rítus (a hagyomány) átadásának formái*;
17. *rítus-variációk* (egyéniek is: kinél, kiknél figyelhető meg ez vagy az a változat?)
18. a *rítus hasonlósága klasszikus rítusokkal* (beavatási, akaratátviteli-mágikus, megtisztítási, “mégkérlelő”, termékenységi, stb. rítusok);
19. a *rítus koreográfiája* (rögzített, ismétlődő mozgások);
20. a *rítus szövegei* (rögzített, ismétlődő szövegek);
21. a *rítus-jelleg tudatos-e*, vagy öntudatlan, csak külső szemmel minősül rítusnak?
...és persze rögzítendő minden előre nem látható, érdekes mozzanat...

6. Vannak-e hozzá köthető "szent helyek"? (Ha igen, milyenek?)¹¹
7. Intézményesül-e a mítosz (kultikus ápolása)? (Ha igen, hogyan?)
8. Összeolvadhat-e ellentéteivel?
9. Meghatározható-e, hogy hol vannak érvényességi határai? (tehát ahol már nem hat, illetve amire már nem érvényes).

11 "Szent helynek" minősíthető mindaz az épület, épületegyüttes, térség, tárgyi környezet, amelyet valamely közösség

– *kultikus tisztelettel övez*, esetleg "templomként" vagy "zarándokhelyként" használ;

– vagy legalábbis *kivételes*, "ünnepi" funkciókat kapcsol hozzá;

– vagy legalábbis *megkülönböztet a mindennapi*, "profán" terektől;

– legalábbis bizonyos időpontokban.

„Szent hely” lehet egy-egy település, illetve az egyes településeken belül egyes meghatározott térségek.

A "szent helyek" elemzésekor fontos szempont lehet:

1. Hol található?

2. Milyen téri és tárgyi elemek alkotják?

3. Mi teszi "szent helyé"?

4. A "szent helyé válás" (illetve e jelleg megszűnésének) története.

5. Viszonya környezetéhez.

6. Kapcsolata más "szent helyekkel".

7. Kik használják, és kiknek számára "szent"?

8. Mikor használják és mindig "szent" térnek számít-e vagy csak alkalmasszerűen?

9. Milyen tevékenységek és ezen belül milyen rítusok kapcsolódnak hozzá?

10. Milyen mítoszok illetve egyéb hiedelmek kapcsolódnak hozzá?

11. A "szentséget" kiemeli-e valamilyen díszítés, (ha igen, milyen)?

12. Mi számít az adott helyen "szentségtörésnek"?

13. Az adott közösség térhasználatában milyen helyek képviselik a "sötét oldalt"? ("Átkozott helyek).

Egy településen belül "szent helyé" tehetnek valamit a) a *természeti adottságok*; b) ezen belül kiemelten a *víz*, vagy a *tűz* jelenléte; c) a környezettől *eltérő adottságok*; d) a *történelem eseményei*; e) a *társadalmi emlékezet*; f) *közlekedési és g) gyűlekezési csomópontok*; h) az ott található *templomok és "templomok"*; i) *szobrok, emlékművek*. "Szent helyekké" lehetnek j) a *hatalom*, k) a *gazdagság*, l) a *művészet*, m) a *tudomány és technika*, n) a *gazdaság*, o) a *sport*, p) a *szórakozás* centrumai és szimbolikus objektumai; q) a *turista-célpontok*; r) *ritusok színhelyei*; s) a *határpontok*; t) "*vándorló*", *helyüket változtató*, illetve u) *átalakuló* intézmények és tárgyak; v) az *eltűnt dolgok "hült"* helye; x) helyek, amelyekhez *mítoszok, különleges hiedelmek*, (például: "kísértet"-helyek), vagy: y) legalábbis *kuriózumok, érdekességek* fűződnek; z) helyek, amelyeket az adott csoport, szubkultúra számára éppen az tesz «szent helyé», hogy az *adott csoport, szubkultúra használja*.

Települések esetében elsősorban olyan települések válnak „szent helyekké”, amelyek valamilyen szempontból az a) emberek begyűjtőivé, *központokká és/vagy zarándokhelyekké*, rítusok színterévé lesznek. Kiemelkedésüket segíti b) sajátos elhelyezkedésük, különösen valamilyen szempontból *határhelyzetük* (pl. Velence föld és víz, Machu Picchu vagy Katmandu ég és föld között); c) az *alapítás különlegessége*, d) a történetéhez fűződő *csodás* vagy legalábbis *ködbe vezető* elemek; e) az ha fénykorukban valamilyen szempontból a *világkultúra centrumai, sűrűsödési pontjai* voltak; f) ha *szimbolikus épületek, tárgyak* halmozódnak bennük; g) különösen, ha a hozzájuk kötődő szimbólumokban valamilyen szempontból *ellentétek* egyesülnek. Különösen kedvez egyes városok ilyen kiemelkedésének, h) ha több korszakon át is centrum-szerepet töltenek be, ilyenkor ugyanis több generáció élményeinek egymásra rakódásával az adott város mintegy "*időtlen*" is válik. i) A "szent helyé" emelkedett városok általában az *élet egy-két fontos elemének szimbólumaiként* is funkcionálnak (a Szerelem, a Művészetek, a Gazdagság, stb. városa); ha több ilyen elem kapcsolódik egy város imázsához, jó, ha ezek egymást erősítik. Végül a "szent városok" – mint erről korábban szó volt – gyakran *megszemélyesülnek*, cselekvő alanyként lépnek be (az óróluk is szóló) mitológiába.

10. Kialszik-e/kialudt-e a vizsgált mítosz? (Elveszti mítosz-jellegét, mesévé, egyszerű szimbólummá, stb. válik, vagy eltűnik).

S még egyszer hangsúlyozzuk: az elemzési szempontok körét minden mítoszelemzéssel tovább-bővíthetőnek tekintjük.

Újabb szempontok mai mítoszok elemzéséhez

Mivel a mai mítoszokban is erősen érvényesülnek az ősi mítoszok keletkezését is meghatározó olyan tényezők, mint a feloldatlan ellentmondások, a különböző világok érintkezése, a határelmosódások, megmagyarázatlanul maradó okok, titkos mozzanatok; és a múltból ma is kiemelhetők kezdőpontok, keletkezések (és olyan korszakok, amelyekhez egy hosszán tartó paradigma indulása kapcsolható), csúcspontok, fénykorok, illetve olyan (nosztalgiával illelhető) korok, amelyekben később hiányzó mozzanatok még utoljára jelen voltak, ezért a mai mítoszokban is jelen van:

- egy feltételezett ősi aranykor egységének a káosz világával való szembenállása
- dichotóm erők (például a Természet és a Civilizáció, a Technika és a Kultúra, a Tömeg és az Egyén, a Hatalom és a Nép stb.) ütközése
- a Jó és Rossz szembenállását konkretizáló összeesküvés- versus megváltás-elméletek
- egyes javak – például a szépség, a siker, a hatalom, a gazdagság (mitikus erejűvé emelkedő) kincsértéke
- egyes hősök mitikussá emelkedése.

A huszadik század során a mitológiai képződés és terjesztés legfőbb csatornáivá vizuális médiumok váltak. Király Jenő *A film szimbolikája* című, monumentális elemző munkájában (2010) a film-mitológiát oly módon analizálja, hogy azok számos jelentés-síkja feltárul a kozmológiai síktól a pszichoanalitikus szimbolikán át az etikai döntések síkjáig. Vlagyimir Jakovlevics Propp mese-morfológiájának szempontjait pedig nemzedékek sora alkalmazta, s a jellegzetes szüzsék és hőstípusok elemzésében szempontjai egy része használható a mítoszelemzésben is.¹² E két elemzési szempontrendszer felhasználásával alakítottuk ki azt az elemzési hálót, azt a mátrixot, amellyel megítélésünk szerint a modern mítoszok motívumainak különböző jelentéssíkjai feltárhatók. Az alábbiakban ezt az elemzési hálót bocsájtjuk olvasóink rendelkezésére.¹³ A sorokat a mítoszokban felbukkanó főbb motívumok, az oszlopokat pedig azok a jelentéssíkok alkotják, amelyek egy-egy motívumnak különböző jelentést adnak: a mítoszok motívum-elemei

12 Emlékeztetőül: Propp az alábbi hőstípusokat különbözteti meg. A hős (A); ellenfél (B), adományozó (varázsesszökkel felfegyverző) (C), segítőtárs (D); keresett személy (és apja) (E); útnak indító (F), álhős (G).

13 A ferde vonalak mindig a „versus” helyett állnak.

szimbólumok lévén mindig poliszémikusak (egy-egy sorban így sokféle jelentésük tárul fel egymás mellett).

A jelentéssíkok első oszlopai (a kozmikus sík: a Lét általános törvényeivel való szembesülés; a rend/káosz sík: a rendezettség és entrópia viszonyára fordított figyelem) a mítoszoknak az anyagi világ alapvető törvényeit kereső funkcióit képviselik, a következők a természet/civilizáció sík az embernek (az emberiségnek) az anyagi világban, a természetben elfoglalt helyét vizsgáló aspektus, illetve a civilizáció létrehozóinak tevékenységét értelmező sík: a kultúrhéroszok síkja. Az ötödik oszlop: az olümposzi/ktonikus erők kettőssége (másképpen: az apollói/dionüszoszi aspektus) azt a nézőpontot hordozza, amelyben a természeti hatalmak és a társadalmi hatalmak már együtt, egymásba csúsztatva jelennek meg; a hatodik oszlop viszont már tisztán, önmagukban jelképezi a társadalom alapviszonyait. Ezután olyan oszlopok következnek, amelyek a társadalom belső viszonyait, a belső megosztások, ütközések egyes forrásait értelmezik (először a saját közösség/idegen közösség konfliktusát; majd a munkamegosztás által létrehozott eltérő, egymással is ütköző mentalitások síkját; aztán azokat a szélsőséges – a közösségeken belül is működő – magatartásformákat, amelyek akadályozó erőkként hatnak az emberi lehetőségek kiteljesedésével szemben: egyfelől az agresszió lenyomó, másfelől az önálrendelés, a nyáj-viselkedés lehúzó erőit, majd azt az ütközést, ami újra és újra előállhat egyfelől a technikai fejlődés másfelől a kultúra építkezése illetve az etika szempontjai között). Ezek a konfliktusok a mítoszok gyakori tárgyai. A következő oszlop a történelem értelmezésének jelentéssíkja. Ezután már azok az oszlopok következnek, amelyek az egyéni emberi lét egyes aspektusait igyekeznek értelmezni (egyelőre még absztrakt szinten). A szülés/ölés sík az emberi életet a végpontok (születés/halál) vonatkozásában közelíti meg. Az egyéni létnek a filozófiai és teológiai metafizikában megragadni próbált összetevőinek viszonyát értelmezi a szellem/lélek/test síkja. A következő sík (a Boldogság/Szörnyűség síkja) az emberi létezés értékelését kísérel meg e két végpont (a pozitív és negatív végpont) közti skálán. Király Jenő (2010) a pszichoanalízisre támaszkodva veti fel az embert mozgató ellentétes alapvágynak, ösztönök értelmezési síkját: libido versus destrudo, hasonló emberi alaptörékvésnek (alpvágynak, ösztönnek) tekintve, és harmadikként a másik kettővel szembeállítva a kereszténységben megfogalmazott szeretet-eszményt is (ezt itt az „agapé” fogalma képviseli). Az emberi törekvések viszont a végeredmény kérdését is felvetik, amit a (vallási) etikai fogalomrendszer az üdvözülés/elkárhozás síkján értelmez (ez a következő oszlop, amely a boldogság/szörnyűség aspektusát már egy etikai alapú világkép rendszerébe helyezi). Az etikai aspektus megjelenése viszont az egyén etikai döntéseit feltételezi, (s ez a mítosz-motívumok következő értelmezési síkja). Végül eljutunk azokhoz a szempontokig, amelyekkel a mítoszok a világot az individuum szintjén értelmezik: az individuumok interperszonális kapcsolatainak síkját, a nemek közti viszonyok síkját, az individuális élet főbb összetevőinek értelmezési síkját, és annak a feszültségnek a megragadását, amely az egyéni tapasztalatok és az összemberi tapasztalatok között feszül.

Az elemzési háló természetesen tovább bővíthető, (s bizonyára az egyes rubrikákat kitöltő definíciók is tovább differenciálhatók), de már jelen formájában is alkalmasnak tűnik a mítoszok olyan értelmezésére, amellyel egyszerre lehet a mítoszokban rejlő szimbolikus jelentések sokaságát megragadni.

Felhasznált irodalom

- Hankiss Elemér (2006): *Félelmek és szimbólumok. Egy civilizációelmélet vázlatja*. Osiris, Budapest.
- Hoppál Mihály (2014): *Mítosz és emlékezet*. L'Harmattan, Budapest.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2000-2001): Modern mitológiák. *Kultúra és Közösség*, 2000/4-2001/1, 127-145.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2013): A modern mitológiák elemzésének kérdései. *Replika*, 2012/3 (80. szám), 9-27.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2014): *A mindennapi élet jelrendszereiről (Szocioszemiotikai tanulmányok)*. Loisir, Budapest.
- Király Jenő (2010): *A film szimbolikája I/1-2, II/1-2, III/1-2*. Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió ZRT, Kaposvár-Budapest.
- Kirk, Geoffrey Stephen (1993): *A mítosz*. Holnap, Budapest. (eredeti: 1970. Univ. of California Press, Berkeley – Los Angeles)
- Meletyinszkij, Jeleazar Mojszejevics (1985): *A mítosz poétikája*. Gondolat, Budapest.
- Propp, Vlagyimir Jakovlevics (2005): *A mese morfológiája*. Osiris, Budapest.
- Tokarev, Szergej Alekszandrovics et als (szerk.) (1988): *Mitológiai enciklopédia, I-II*. Gondolat, Budapest.
- Voigt Vilmos (2004): *A vallási élmény története*. TIMP, Budapest.

MÍTOSZ-MOTÍVUM TÁBLÁZAT

MOTÍVUMOK JELENTÉSSÍKOK	Kozmikus sík	Rend/Káosz	Természet/ Civilizáció	Kultúrterhosok	Olümposzi/ ktonikus erők (apollói/ diontiszoszi)	Társadalmi viszonyok
A Világ:/Rossz küzdelme	Lét/Nemlét	Rendezettség és entropia (Mindkettő pozitív és negatív egyszerre)	Mindkettő (természet és civilizáció) jó is, Rossz is, erőforrás is, ártó is	Teremtés, konstrukció/destrukció	A „fent” és a „lent” is jó+Rossz	„Igazság” kontra embertelen viszonyok
A Rossz túlhatalma az ember fölött	Minden elpusztul végül	Minden rend felbomlik	A természet emberpusztító dehumanizáló ereje, a civilizáció elidegenedettsége	Minden új veszélyeket is hoz magával	Az erők (hatalmi erők és lázadó erők) elszabaduló tombolása	A társadalom tele van embertelenséggel
A jó győzelmi lehetősége	A létezés diadalmas elínénye	Mindig születik rend	Az ember civilizatorikus erejének és természetbe heroizmus	Sikeres teremtések	Az embemél nagyobb erők küzdelméből emberi érték (például esztétikum) születik	Történelmi (ontológiai) optimizmus
Ambivalencia (iszony/részvét)	Az anyag: építő+pusztító	Fogalminkban (a megnevezés-ben és rendszerzés-ben) rejő dialektika	Természet és civilizáció egyoldallú végletei	A teremtendő értékek veszélyei	A „fent”-ben is van alantas, a „lentben” is van magasztos	A társadalmi célok szociális relativitása
Ősi üzenet felleldezése	Kozmikus (a világot mindig is mozgató) alap-törvények felismerése	Rendező elvek (struktúrálrt rendek) megtalálása az anyagi világban	Civilizáció és természet valaha-volt harmóniájának emlékezete	Amire megtevőként lehet építeni az új teremtése során	Az embemél nagyobb erőhatalmaknak is megvannak a forrásaik, előzményeik	A jelen viszonyokban kimutatható történelmi meghatározottság
Utazás, labirintus	Az Ember térhódítása a Kozmoszban, a természetben	Haladás „előre”; irány, rend bevittele	A civilizáció beépülése a természetbe	Elindulás új területek felfedezése felé	A „fenti” és a „lenti” erők is tért hódítanak, nyomulnak	A másság átélése „fent” és „lent”; „utazás” a luxusba és a nyomorba, a „hohnapba” és a „tegnapba”
Az ellenség (rejtett) birodalmában, vagy: támad az ellenség	Még ismeretlen törvények, ismeretlen létformák és létpusztító erők létének érzékelése	A káosz fenyegetése	A „vad természetként” megjelenő környezet	Szembesülés az új létrehozását nehezítő, nem várt körülményekkel	Az „isteneknek” is le kell szállniuk az anyagi világ kisszerű viszonyai közé	A társadalom ellentmondás-ival való szembesülés
Más időkbe, más világosságokba kerülés (ismert tények átrendeződése)	A létezés relativitása	Rend és káosz összeegyeztetésének keresése	Több, a természet különböző felfogását feltételező civilizációváriáns kipróbálása	Szembesülés a létrehozható értékek kultúra-függőségével	„Fent” és „lent” alapfelállásnak megváltoztatása egy más koordináta-rendszerben	Történelmi aszinkronitás a társadalmon belül
A hős magánya, megpróbáltatásai	Isten észlelésének hiánya	A megtalált „rend” csak szígt a káoszban	Az emberiség egyedülállte a természet világában	Az alkotó, teremtő (ember) ab ovo tragikum	Az egyenlőtlenségek alapuló világrend determinált(nak) tünik	Különböző társadalmi csoportok közti szolidaritás, megértés hiány

A hős(ök) megkísérelése, tévedése, tévedései	Az emberi adaptáció korlátai	Magunk is pusztítjuk (az önmagunk teremtette/felfedezte) rendet: a kísértés ennek elfogadása	Elbizonytalanodás a civilizáció pozitívításában	A teremtéshez kellő kitartáshoz megengedése	A világrendező érték-hierarchia megzavarodása	Az igazságosság, lehetőségeiben való elbizonytalanodás
Kís „halál”	A végesség átélése	Szételés, értelemvesztés élménye	Küdarac a természet/civilizáció elleni feloldási kísérletében	A teremtéshez kellő (prométhész) áldozat elszívása	Liminális állapot a magasabb és alacsonyabb rendű létezés között	Az addig adott társadalmi viszonyok átlátatlan összeomlása
Segítő apa/anyagi-gura, „hatalmas” segítő	Az anyagi valótkban adott lehetőségek	A tudományos gondolkodás adta lehetőségek	A természet felhasználható erői a civilizáció számára, illetve azok a lehetőségek, amelyekkel a civilizáció segíthet a természet megújításában	A teremtés megtanulható technikáinak átadása (a korábbi nemzedékek tagjai által)	Az eszmék és a nyers energiatarialékok felhasználható, segítő potenciálja	Szociális erők, közösségek-ink támogatása
Szerelem	Össze-szerveztetés	Egyesülés-egyesítés, magasabb rendszerbe szerveződés készítése	A civilizáció törekvése arra, hogy természeti erőt, a természetet arra, hogy civilizált, kifinomult legyen	A teremtésben való közönség, a teremtés megszólításának vágya	Az egyszerre fenséges és féltelmes Szépség létrehozásának, az ilyen szépségben való feloldásnak vágya	A teljes igazságosság, egyenlőség felé hajló készletések
Vulgáris, komikus segítő	A Létszabálytalanságai	„Bűvészinas” effektus	A természet és a civilizáció gyarlóságai	Az ember által teremtetek (és az emberi teremtettség) óhatatlan tökéletlensége	A „fent” méltóság-teliségek hézagai, a „lent” eleve bumfordi jellege	„Népi bázis” (csak követő aktivítással)
Elbukó, gyenge, vétkező szereplő	(Kedvezőtlen) véltelenség hatása az emberre	A rendbe beépült „hibák”	A civilizáció képviselője dehumanizálódva (a természet ember természet-ellenessé) válik	Az alkotás elrontásának lehetősége	Minden világban van olyan tagja, amelynek sajátosságai rombolják ama világ rendjét	Az emberi célok centrifugális, az erőstenni, jobbitani kívánt társadalmat szétfeszítő) természet
„Igaz”, pozitív személyiség az ellenség oldalán	A kozmikus világ végtelenében mindig vannak felhasználható, antropomorfizálható, antropomorfizálható elemek	A káoszban is mindig jelen vannak a rend elemei	A természet romboló erői között is mindig vannak az ember számára hasznos mozzanatok	Az anyagi világ, a természet olykor kedvezően reagál az emberi (teremtő) aktusokra	„Fent” is vannak a „lent” gondolatjaira érzékeny, „lent” is vannak a „fent” problémáit megértő résztvevők	Mindig vannak hiadák a társadalom ellentétes erői között
Hősi tettek	Az emberi alkotás megjelenése a kozmikus létezésben	Az ember számára való „rendek” kialakítása	Egy-egy civilizáló aktus	Az emberi világ egy-egy elemének születése, létrehozása	Olyan megoldások, amelyek „fent” is, „lent” is értékesek	Társadalom-változtatás
Nép (tömeg) támogatása	Az ember „nembe” küldetése a világ-egyetemben	Értelmesnek, hasznosnak tűnő rendszerrel szükségessége az emberek számára	Az emberiség igénye a természettel való harmóniát megőrző civilizatorikus fejlődésre	A megalkotott dolgok köz-hasznosságának tapasztalása	A statusquo „fenntart” és a „népi” indulatokat is többségi erő támogatja	A hős fellépésének társadalmi szükség-szeretése; a hős „elhitvása”
Eredmény, gyarapodás	A világ idegen részének meghódítása	Rész-rendek, időleges rendek, magyarázó-elvek létrejötte	A civilizáció terjeszkedése	Új civilizációs értékek születése	Mind „fent”, mind „lent” (mind az eszmények, mind az ösztönzinti létezés-sikján) létrejön az esztétikum, a világrend törvényeinek átélése	A szociális viszonyok normalizálódása

MOTÍVUMOK JELENTÉSSÍKOK	Saját közösség (etnikum)/ idegen közösség (etnikum)	Alaptevékenységek menta- litás-különbségeinek síkja (Földművelők, pásztorok, iparosok, kereskedők, stb.)	Agresszorok/ önalrendelők (A társa- dalom dinamikai síkja)	Technika/ Kultúra, Etika (A humanizáció síkja)	Történelem	Születés/Ölés (Élet-etik)
A Világ: jó/Rossz küzdelmé	A világ ellenséges közös- ségek struggle for life-ja	Mind egyik emberi alap- tevékenység mentalitása más alap-tevékenységek szempontjából problémás	Az „emberi” két oldalról (az agresszorok és a nyáj- viselkedés oldaláról) éri támadás)	A technikának is, a kultúrának is vannak pozitív és negatív fejlemé- nyei	A történelem ambi- valens	Az emberi élet lényege a (folytonos) (új)jászlés és a (folytonos) pusztulás
A Rossz túlhatalma az ember fölött	Hatalmas erők pusztít- hatják el a közösségünket	Az egyes alaptevékeny- ségek túltúlése emberellen- essé válhat	Egyik (sokak által válasz- tott) út sem jó	Mind a technika, mind a kultúra hajlamos az egyoldalú túltúléésre	Sosem volt jobb, sosem lesz jobb	Az emberegyn halandóságának tragikumja
A jó győzelmi lehetősége	Választott-ságunk lehető- vé teszi a feltámadást (túlélést)	Bármely alap-tevékenység mellőzhetően hozzá- járulás lehet az emberiség számára	Mindkét rossz út meg- haladható, nem szükség- szert sem agresszornak, sem alattvalónak lenni	A technika morálisan is urialható, kulturárá elhető	A jövőbe vetett re- mény szükségesség- e és jogosultsága	Az élet értelmesség betejtésülvé tehető
Ambivalencia (iszony/részvét)	Egyszerre vagyunk nagyszerűek és silányak (ellentétünk nek is van- nak értékei és bűnei)	Az egyes alaptevékenységek emberi és embertelen oldala- inak egyszerre érzékelése	Az agressziónak és a nyájemberegnek is vannak jó oldalai, ellenté- tüknek pedig hibái	A bűnösség empátiának átélése, illetve a technikai szempontból elmaradott állapotok előnyeinek belátása	Mind a történelmi fejleménynek ellentmondásos kimenetelre van	A születésben benne van a halál (s talán fordítva is)
Ósi üzenet felle- dezése	Másoknál ősibbek a kulturális gyökereink	Az adott alap-tevékenység eredetének, kezdeteinek szerepe	Az agresszió és a nyájssellem meg-haladá- sának korábbi tapasztalatai	A technika és az etika, kultúra forrásai a természetben, a történelmi múltban	Az emberi erő- feszítések felemelő példái	Azok az emberi ta- pasztalatok, amelyek reményt adnak (az individualis halál ellenére)
Utazás, labirintus	A mi közösségünknek is meg kell próbálnia	Bevezetetés az adott alap- tevékenység folyamatába	(A szó tág értelmében vett politikai) aktivitás	Tanuló utak, illetve egy-egy témába való belemérés más kultúrák, tudások meg-ismerésére	Részvétel a történe- lem folyama-tában	Maga az egyéni élet („bolcsótól a sirig”)
Az ellenség (rej- tett) birodalmában, vagy: támad az ellenség	Ellenségeink számos tit- kos tervvel és eszközzel rendelkeznek	Az adott alap-tevékenység- ből következő tudások, akadályok	Fenn kell maradni az agresszió és engedelmes- kedés számunkra kedvező- tölen világában	Akkor az erkölcselenségből kell morált, a „semmi” technikat és kulturát létrehozni	A társadalmi célo- kért folytatott harc, a jobbítás akadályai	Az élet (olykor szük- sleges) kockázata
Más időkbe, más valóságokba kerü- lés (ismert tények átrendeződése)	Nem kell változtatlanul elfogadni azt a valóságot, amelyre örökölt tudá- sunk, hagyományunk tanít	Az adott alap-tevékeny- ségről következő tudások, szemlélet használata egy más közegben	Olyan körülmények kere- sése, amelyekben nem az agresszió/nyájviselkedés dominál	Az ismert feltételekből való kilépés új életpályák kombinációk létrehozására	A múlt, az ismert történelem megvál- toztatása	Újrakezdés (az életűton)
A hős magánya, megpróbáltatásai	Közösségünk nem szá- míthat más segítségére	Az adott alaptevékenység magányos gyakorlása	A két rossz úttal szemben az ember kisebbségben van	Az etikuss (kulturált) életet csak önmagá igazolja vissza, amit mi erkölcsünk velünk, kulturánkat követünk másnak nem az. A tech- nika élvezete pedig nem örökíthető (elavult)	A történelem végül mindenkit kivét magából	Az ember egyszeri- sége, és ebből fakadó sértékenysége

A hős(ök) megkísérlése, tévedése, tévedései	A kísértés az, hogy a túl-désért, a jobb körülményekért feladjuk közösségünk önazonosságát	Készítés az adott alap-tevékenység, illetve a belőle következő mentalitás feladására	Hajlam bennünk az agresszióra és a nyájerberszerű ön-alárendelésre	A technikai fejlődés is, az erkölcs, a kultúra értelme is megkérdőjelezhető	Történelmi tapasztalatok, amelyek szerint kifízetődőbb a rossz oldal vállalása	Önpszüffálás felmutató készítesékek
Kis „halál”	A közösség veresége, vesztesége, szét-szakítottsága	Az adott alap-tevékenység (időleges) kudarc	Agressziótól és/vagy a „nyájitól” elszenvedett vereség	Morális vétség, kulturális normaszegés, technikai bakik, katasztrófák	Történelmi célok kudarcra	Az életkedv (időleges?) elapadása
Segítő apa/anya-figura, „tatalmas” segítő	Hagyományaink igazságsága mellettünk van	Az alap-tevékenység mintáját adó, annak szellemiségét mintegy megtestesítő nagy előd	A „belülről irányított” ember mintája	Erkölcsei, kulturális, technikai alap-törvények, tudások forrásai	A történelmi múlt felhasználható példái	Útrandítók (valóságos szülők tanítók, mesterek) szerepe
Szerelem	A velünk egyvívásával való egyesülés vágya	Vágy az adott tevékenység egyoldalúságát feloldó, megteremtő hatásokra	Vágy egy agressziós önteladás nélküli emberi szerepre és kapcsolatra	Törekvés a minden szempontból, normatívítás és kivételkezés szempontjából is ideálisra	Vágy a történelmi szerepre	Élet létrehozás vágya
Vulgáris, komikus segítő	Hibáink is jellemzők közösségünket	Az adott alap-tevékenység, illetve mentalitás groteszk oldala	Amikor nem tudunk sem az agresszorok, sem a „nyáj-emberek” fölé kerekedni	Technika groteszk hatásai, erkölcs fonákja, kultúra öncélt elemét	A történelem mellék-szala-inak tanulságai	Életünk öniönáival szemlél, (szemlélendő) oldalai
Elbukó, gyenge, vétkező szereplő	Közösségünk hajlama az önteladásra	Az adott alap-tevékenység céljai szempontjából hibás magatartás(ok)	Amikor az ember nem tudja elkerülni azt, hogy agresszor legyen, illetve hogy alárendelje magát a „nyájnak”	Az abszolútum (sem a kultúrában, sem a technikában) nem működik	Történelmi zsák-utak	Amikor az önmegvalósítás helyett lehetőségeink elherdálása folyik
„Igaz” személyiség az ellenség oldalán	Az ellenséggel is lehet (bármely ellenséggel) közös érdeket találni, békét kötni	Az adott alap-tevékenység céljai szempontjából ideális magatartás ész-revétele más-fajta tevékenység-végzőimel, más mentalitású embereknél	Amikor a mások agressziója vagy gerinctelen önalárendelő-dése a „jó ügy” hasznátra válik	Az emberellenes technika etikusa, a kultúrát gazdagító használatának lehetősége	A történelem sötét, elfélt fejleményeiben is lehetnek pozitív elemek	Élet-segítő hatások a pszüffálás erői között
Hősi tettek	A közösség (és annak győzelme) érdekében való önteláldozás	Maximális erőfeszítések az adott alap-tevékenység érdekében	Felülkerekedés az ellenséges agresszió és az önalárendelő-dés magatartás-mintáján	Technikai és/vagy etikai, kulturális szempontból fejlődést eredményező kezdeményezések	Tartósan pozitívnak értékelhető történelmi fejlemények ki-küzdése, létrehozása	Az élet védelmére tett erőfeszítések
Nép (támeg) támogatása	Aki közösségünk méltó tagja, az mind támogat bennünket	Olyan közeg, amely ugyanazt az alaptevékenységet végzi, ugyanazzal a mentalitással viszonyul a világhoz	Az agresszió és a „nyáj-embere” tömeges megelelése	A fejlettebb és morális is jobb világra való tömeges vágyakozás	A többség mindig a jobbítás felé tol	A környezet a többi ember, mint élet-adók, életbontók
Eredmény, Gyarapodás	Kulturális önazonosság	Az adott alap-tevékenység eredményei által növekszik a siker, a jólét, megbecsültség	A „belülről irányított-ság”, a belső irányítókialakulása	Új kombinációk, variációk létrejötte	Részvétel a történelemben, a „küzdés maga”	Vitalis feltöltődés

MOTÍVUMOK JELENTÉSI- KÖK	Szellem/ lélek/test (filozófiai-antropoló- giai alap-összetevők síkja)	Boldogság/ Szomorúság (alappalapot sík)	„Libido/ Destrudo/ Agapé” (Alap-vágák, készítéseik síkja)	Üdvörténet/ Kárhozat-történet	Efikai döntések síkja	Interperszonális viszonyok síkja
A Világ/ó/Rossz küzdölme	A Lélek is; a Szellem is felemeli az embert, de mindkettő vihethi rossz irányba is	Nincs egyik a másik nélkül! (A Boldogságban is benne van a Szomorúság, a Szomorúság-ben is a Boldogság lehetősége)	Az emberi motivációk egyfelől a testi vágy/ rombolás, élettörszón/ haláliszóton másfelől e két szóton-készítés meg a szeretet-készítés ellentét- párijában jelennek meg	Az emberért a Menny és a Pokol verseng	Minden erkölcsi döntés számít, mindégnyikben ott van a jó és Rossz összecsapása	Versengés, mint „örök embe- ri” tulajdonság
A Rossz tűhatalma az ember fölött	A lélek mohósága, a szellem kegyetlensége megannyi tragédia forrása	A szomorúságok világa szél- esebb, mint a boldogságé	Minden lerombolható (és többnyire lerombolhatók)	Többen vannak azok, akik elbuknak, elkárhoznak, mint az Igazak	Minden döntésben benne van az erkölcsi Rossz lehetősége	Az ember (e lársas lény) alapvető (magányos) kiszolgáltatottsága
A jó győzelmi lehetősége	Az emberiség története mégis a Szellem tejfőlé- se, a Lélek emelkedése	A boldogság lehetséges; és amikor megvan, fölébe kerelkedik az szomorú- ságnak	A szeretet hatalma	A jó erősebb, a Menny győzedelmes-kezdni tud a Pokol felett	Az egyes ember jó döntése az emberiség számára is jó, annak erkölcsiségét is erősíti	Minden emberi kapcsolatot önmagában is teljes lehet
Ambivalencia (iszony/tészvétel)	Egyzserre átélése a szellemi és lelki lehetősé- gek pozitív és negatív végleteinek	Érzékelése a boldogságban a szomorúság, és a szor- nyúban a boldogságnak	Mindégnyik (mind a három) vágy-fajának van visszataszító eleme	Ugyanaz a döntés vezethet üdvözüléshez is, meg kárhozathoz is	Minden erkölcsiben benne van az erkölcsileg helyte- len (illetve indifferens) is nélkütle	A kapcsolatok ellentmond- adásossága (se vele, se nélküle)
Ősi üzenet felle- dezése	A lélek is, a szellem is táplálkozhat a múltból	A lélek mélyén mindig meglévő boldogság-mag- nak („a mennyek országá- nak” megpillantása)	A múltban (is) voltak, akik tudták a jó (a „mennybe vezető”) utat	A múltban (is) voltak, akik tudták a jó (a „mennybe vezető”) utat	Az „erkölcsi” mindig az Ember, az egész emberi Nem (mindig is megvolt) nézőpontja	A fajfenntartási készletésnek, a közösség-fenntartás készlet- ésének átélése
Utazás, labirintus	Szellemi, lelki kitérjese- des folyamata	A boldogság elnyerése a változásban, illetve az újra meg újra kiküzdött boldogság	A vágy követése	Út az üdvözülés (vagy az elkárhozás) felé	(Erkölcsi) Nevelődés	Élmény, ami csak másokkal megosztható az „igazi”
Az ellenség (rej- tett) birodalmában, vagy: támad az ellenség	A lelkít és szellemit „lehúzó” testi	Be kell hatolni a szomorúság-gek világába, hogy legyőz-hessük (vagy: le kell győző-nünk a vilá- gunkba hatoló szomorúság- geket)	A vágyaink útjába akadá- lyok állnak (ez a vágyak mindhárom fajlajára érvényes)	„Aki tudás akar lenni...”	Az az igazai erkölcsi győze- lem, amikor olyanokat is meg tud hódítani, akiktől előbb idegen volt	Mások (a „másik ember”) rejtett „homlokzata”, amiről nem tudjuk, mi rejlik mögötte
Más időkbe, más valóságokba kerü- lés (ismert tények átrendeződése)	Kilépés a jelen ambivalenciái-ból; egy nem-ambivalens teljesség hite, keresése	Kilépés a jelen nem-ambivalens teljesség hite, keresése	Kísérlet a vágy ma adott (ismert) korlátainak meg- haladására	Az erkölcsi hic et nunc relativitása; meg kell mérteni más korok, más lehetőségek merlegén is	Az erkölcsi hic et nunc relativitása; meg kell mérteni más korok, más lehetőségek merlegén is	Annak meg-tapasztalása, hogy másokkal nem azonos a „Ritmusunk”, hogy „nem ugyanabban a világban élünk”; kísérlet e más ritmu- sok, világok megértésére

A hős magánya, megpróbáltatásai	Elszakadás az emberiség szellemiségetől, kiszakadás a lelkek közösségéből	A boldogság (teljes) megszűnésének korlátossága	A vágy szembekerül a vágyakozóval	Hogy a döntésed hova vezethet, ebben senki sem segíthet	Erkölcsi elveid összességével 100%-osan szinte senki sem tud azonosulni	A máság tudatosulása, a másoktól való különbözőség átélése
A hős(ök) megkísértése, tévelygése, tévedései	A lélekekben, szellemekben lévő negatívumok vonzása	Késztetések a boldogság lerombolására	A célja elérésétől látóító vágy	A Rossz, hogy döntésed elvélésd, jónak alcazza magát	Mindvég van az emberek olyan motivációja, amely az erkölcsileg helytelen felé vitheti	Kínálkozó kapcsolati zsákutca
Kis „halál”	Szellemi-, lelki „defekttek”	A szörnyűségnek eluralkodása	A vágy(ak) elérésének remény-telensége	Feloldhatatlan vétek elkövetése	Az erkölcsi irányítú elvesztése	Kapcsolat összeomlása
Segítő apa/anya-figura, „hatalmas” segítő	Az emberi szellem és lelkiség közvetítői	Mások boldogság-képességet kialakító hatásai	(Elődök által közvetített) vágy-minták	A mennyet erő	Erkölcsi példakép, minta	Kapcsolat, aminek az egyén úgy tudja magát alá-rendelni, hogy azt nem érzi korlátozónak
Szerelem	A lelki összeolvadás, szellemi egyesülés vágya	A teljes (szörnyű) mozzanatok nélküli boldogság akarása	Mindhárom vágy célponja	A mennyország földi elnyerésének vágya	(Erkölcileg) tökéletes, tisztá (páros) élet végig vitelének vágya	Minden kapcsolatfajta egy-szerre keresése a Másikban
Vulgáris, komikus segítő	Amikor földhöz ragadt szellemre és lelekre támaszkodhatunk	A boldogság groteszk volta	Mindgyik vágy-fajjának van komikus eleme	Az üdvözüléshez is gyarlósága által kísérve juthat el az ember	Az nem igazán erkölcs, amelyet mereven alkalmaznak; az igazán sosem vesz túlságosan komolyan magát	Kapcsolat, aminek az egyén fölfrendeli magát
Elbukó, gyenge, vétkező szereplő	Lelki szegények, szellemi szegények (illetve a bennünk lévő lelki és szellemi szegénység)	Amikor az ember nem képes megőrizni a boldogságot	Amikor az ember nem tudja szét-valasztani a három vágy-fajját	Amikor az ember akaratlannal is a kárhoz utjára téved	A bennünk lévő erkölcsi korlátok	A társ árulása (vagy a társ elárulása)
„Igaz” személyiség az ellenség oldalán	A lehúzó „testi”-ben is bennerejlő szellemi, lelki mozzanatok	A szörnyűséget emyhító, vigasztaló hatások	A szeretet elemei a (testies) vágyban és a pusztító hajlamokban is	A kárhozható is van út az üdvözülésre	Az erkölcsileg helytelen döntés is lehet egy magasabb szempontból erkölcsileg értékes	A számunkra ellenszenves emberek között is vannak a mi értékrendünk szerint is pozitívnak értékelhető emberek
Hősi tettek	Erőfeszítések a lelki emelkedés, szellemi kiteljesedés irányában	A boldogság lehetősé-gének hűt-fenntartó erőfeszítések	A vágyak építő-gazdagító kielégítése	Üdvözítő tettek, döntések	Erkölcsi miniatúr szolgáló, kalartikus cselekedetek	Másokért, a velük való kapcsolatot végrehajtott cselekedetek
Nép (tömeg) támogatása	Az egyén szellem-találkozik az emberiségével, az egyén lelke a népével	Feloldódás a köz-boldogságban (a nép, a közösség, az emberiség boldogságában)	A környezet az adott vágyfajlat preferálja	Az emberiség egésze végülis üdvözüljön szerethe	Az erkölcs mindig az Ember (az emberiség) nézőpontja	Kapcsolatok (gazdag) kínálata
Eredmény, Gyarapodás	Emberi kiteljesedés, szellemi, lelki emelkedés	A szörnyűségből is felépíthető boldogság elérése	A vágy életenergia-ként való átélése	Az abszolútumra törekvés maga is jobbá tesz	Harmónia növekedése, erősödése	Kapcsolat-épülés

MOTÍVUMOK JELENTÉSSÍKOK	Férfiasság/Nőiesség síkja	Individuum síkja	Egyéni élmény/ emberiség-élmények
A Világ: Jó/Rossz küzdelme	Nemek harca	Az egyén élete tele van jó és rossz mozzanatokkal	Az egyén tapasztalatainak igazsága hol felülemel az emberiség (addig) tapasztalatam, hol pedig az emberiség tapasztalatai érvénytelenítik az egyént
A Rossz túlhatalma az ember fölött	Férfiasság és nőiesség romboló oldalai	Az egyén megszüntethetetlen korlátai	Az egyén tapasztalatai vagy eltorzítottak, vagy bonyolult egészehez képest
A Jó győzelmi lehetősége	Az adott nem értékei felülkerekednek a nehézségeken	Elférhető az önanonosság, az önkijeljesítés	Az egyéni és az emberiség-tapasztalatok össze-egyeztetésének reménye
Ambivalencia (iszony/részvét)	A férfias/nőies tulajdonságok pozitívumai/negatívumai	Az emberi természet ellentmondásossága	Emberi kicsiség/hagyóság
Ösi üzenet feloldozása	A nemi jelleget kialakító ösztönkésztetések	Az egyén genetikai meghatározottsága	Az egyén új élményében az emberiség régi tapasztalataira való ráismerés
Utazás, labirintus	A férfi/nő ismerkedése a másik nemmel	Új élmények keresése, a belőlük való építkezés	Az egyén élete, mint az emberiség felderítőjének felfedezőútja
Az ellenség (rejtett) birodalmában, vagy: támad az ellenség	A férfiasság/nőiesség kibontakozásának útjába álló korlátok	A romboló tudatalatti	Azok a (partikularizáló) körülmények, amelyek az embert elárvíthatják attól, hogy az emberiség hasznára legyen
Más időkhöz, más valóságokba kerülés (ismert tények átrendeződése)	A másik nem egyes sajátosságainak kipróbálása	Személyiség (karakter) többszöröződés	Az egyéni élmény társadalmi hasznosulásának a közös emberinek elismert tapasztalatokon kívüli keresése.
A hős magánya, megpróbáltatásai	A másik nem (s egyúttal a férfi-, illetve nő-társak) általi meg-nem-értés	Az Ego veresége	Egyéni élmény sosem lehet teljesen releváns az emberiséggel
A hős(ök) megkísértése, tévelygése, tévedései	A nemi jelleg túlhajlása	Döntés során a könnyebb út felé húzó készletés	A partikularitási vonzása
Kis „halál”	Az alapvető férfi/női célok (időleges) bukása	Élelteri krízisek	Az egyén elmagányosodása
Segítő apa/anyafigura, „hatalmas” segítő	A férfi/női mintakép	Apai/anyai, feleltes én	Az Emberré szocializáló
Szerelem	Szükség a másik nemhez való kapcsolódásra	A kiegészítés vágya (Platon: félgömb keresi a másik felét)	Hatások
Vulgáris, komikus segítő	A nemi sztereotípiák komikus oldala	Gyermeki én	Vágy az Emberré (az emberiséget reprezentálóvá) válásra
Elbukó, gyenge, vétező szereplő	Férfiatlan/női/telemek bizonyuló magatartások	Gyarló én	Mások korlátozottan használható, (kritikusan kezeltendő) tapasztalatai
„Igaz” személyiség az ellenség oldalán	Amikor nő viselkedik „igazi férfiként”, vagy férfi mutat példát a „női érzékenységből”	Az éntünk rossz oldalában rejlő pozitív lehetőségek	Az emberben lévő partikularitás
Hősi tettek	Az egyén példásan oldja meg a férfi/női szerep által megkövetelteteket	A korlátainkon felülemelő cselekedetek	Amikor mások, a miéntől elérő tapasztalatai is megérintik a mi tapasztalataink igazát
Nép (tömeg) támogatása	Az egyén magatartása megfelel a nemével szembeni elvárásoknak	Az emberben lévő „nembi”	Amikor az egyén – legalább egy pillanatra – képesse válik mintegy az emberiség nézőpontjának képviselőjére
Eredmény, gyarapodás	A férfi/női modell gazdagodása	Az egyén képességeinek gyarapodása	Elvben minden ember ugyanoda, ugyanarra törekszik
			Igy vagy úgy, de hasznosult az emberiség számára az, amit az egyén nyújt